

יריד ניבים וביטויים

יום שיא בנושא "עברית שפה יפה"

לקראת יום השיא – יום היריד בוחרים 15-20 ניבים ועורכים אותם בחוברת ובה רשימת הניבים, פירושים ודוגמאות (מצורף), מחלקים את החוברות לכל הקבוצות ומבקשים מהמדריכים ללמוד את הניבים עם הילדים לקראת החידון הגדול. במקביל נותנים לכל קבוצה משימה יצירתית – להכין דגם תלת מימדי ומוחשי של אחד הניבים.

הדגמים ישמשו כקישוט ביום היריד.

כדי לעזור למדריכים ולהקל על הילדים בלימוד הניבים מכינים כמה פעילויות בנושא ומעבירים אותן בין הקבוצות. (בנספח)

חומרים:

- דיסק שירי השפה העברית (בני השש ובני השבע, אליעזר בן יהודה ועוד)
- תפאורה ושולחנות לכל דוכן – האביזרים לכל דוכן מפורטים בטבלה המצורפת
- כרטיסי השתתפות בדוכנים
- כרטיסי ניב המגניב

מיקום- חדר גדול ומרווח, מומלץ לא להכניס יותר מ- 60 ילדים בבת אחת

מהלך הפעילות:

כל ילד מקבל כרטיס השתתפות בעשרה דוכנים. כל ניב או ביטוי דוכן משלו ביריד. הדוכנים ממוקמים כך שיהיה די מרחב לפעילות בכל אחד מהם. המשתתף מתבקש להסביר את הניב, הסבר נכון מקנה לו את הזכות להשתתף בפעילות הדוכן. משתתף שביצע בהצלחה את המשימה בדוכן מקבל כרטיס "ניב המגניב". לסיום הפעילות יפתח דוכן פרסים "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו". ילד שברשותו ארבעה כרטיסי "ניב המגניב" זכאי לבחור פרס.

הדוכנים:

- מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת - שאלון אמריקאי על כל הניבים והביטויים שנלמדו.
- תוכו אכל וקליפתו זרק - סלסלה עם ופלים (או כל ממתק אחר עם עטיפה) ולידה פח. מי שענה על השאלון "מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת" יקבל ופל ויזרוק את העטיפה לפח.

- התפוח לא נופל רחוק מהעץ - תולים על הקיר ציור של עץ, מעמידים תחתיו קערה. הפעילות היא לקלוע כדור (עדיף אדום או ירוק) לקערה. 3 ניסיונות לכל אחד.
- ללא אומר ודברים - פנטומימה, מכינים כתר עם סקוץ' וכרטיסיות עם שמות/ציורים של בעלי חיים. כל ילד בתורו עונד את הכתר, אליו מצמידים בכל פעם כרטיס של בעל חיים אחר (מבלי שהילד יראה). בעל הדוכן מציג את החיה בפנטומימה ובעל הכתר מנחש מי החיה.
- עשה אוזנו כאפרכסת - זיהוי צלילים. מכינים טייפ עם אוזניות. משמיעים דיסק עם קולות (מצורף קובץ). המשימה היא לזהות כמה שיותר קולות.
- הפיל פור- מכינים קוביה. על פאותיה כותבים משימות. כל ילד מטיל את הקוביה ומבצע את המשימה שיצאה. משימות אפשריות: אמרו מילה בת 5 אותיות, אמרו את הא- ב מהסוף להתחלה, אמרו את הא- ב בדילוג של אות, אמרו בעיניים עצומות 5 ניבים, א – סטופ שירים, א- סטופ ארץ עיר.
- נחבא אל הכלים - מכינים מבחר כלים בכמה גדלים. מתחת לאחד מהם מחביאים סוכריית טופי. לכל ילד שלוש ניסיונות למצוא את הסוכריה- הצליח – זוכה בסוכרייה. תבונת כפיים – דוכן יצירה.
- "אין הנחתום מעיד על עיסתו"- דוכן אפיה. מכינים מראש בצק לעוגיות. הילדים ירדדו את הבצק וי וכל ילד יכין את שמו.
- את הנחתם בטבעת המלך אין להשיב- הילדים יקבלו בתחנה זו דף עם שמות אנשים מהצוות אותם עליהם להחתיים. לכל אחד מאנשי הצוות הללו תהיה חותמת.
- "ראה את הנולד"- מגדת עתידות, מדריך יתחפש למגדת עתידות ויקרא לילדים את עתידם.
- "תהה על קנקנו"- מניחים על שולחן עשרה כרטיסים הפוכים עם שמות אנשים מהפנימיה או דמויות מפורסמות. הילד מצביע על אחד הכרטיסים. המדריך שולף את הכרטיס הנבחר בלי שהילד יראה מה רשום עליו. הילד מנסה לנחש בעזרת 20 שאלות מי הדמות המופיעה בכרטיס.
- "גמל פורח באויר"- על השולחן מונחת קופסא ובה פתקים מקופלים. כל ילד מוציא פתק. על כל פתק רשומים שני משפטים אחד אמת והשני "גמל פורח באויר" [שקר] הילדים צריכים להגיד איזה משפט הוא "גמל פורח באויר" (משפטים בנספח)
- "אותה הגברת בשינוי אדרת"- מצא את ההבדלים. על שני לוחות שני ציורים. הילדים צריכים למצוא לפחות עשרה הבדלים ביניהם.
- "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו"- דוכן הפרסים שייפתח לקראת סוף היריד. נעטוף את הפרסים בעטיפות ואריזות שונות שאינן מסגירות את תוכן. כל ילד יבחר פרס.

התחנות:

דף שאלות, כלי כתיבה.	"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"
ופלים או ממתק אחר עם עטיפה ופח	"תוכו אכל וקליפתו זרק"
ציור גדול של עץ, קערה, כדור	"התפוח לא נופל רחוק מהעץ"
כתר, כרטיסיות עם שמות של חיות להצמיד לכתר	"ללא אומר ודברים"
דיסק עם קולות שונים, רדיו דיסק, דף וכלי כתיבה לרשום את הקולות	"עשה אוזנו כאפרכסת"
קוביה גדולה מפוליגל – על כל אחת מפאותיה -כתובה משימה.	"הפיל פור"
כלים שונים, סוכריות טופי	"נחבא אל הכלים"
חומרים ליצירת סימניה: מקלות רופא, סיכות מתפצלות, שאריות לבד, עיניים זזות, שבלונות	"תבונת כפיים"
בצק לעוגיות, מערוכים, קורצי עוגיות (עדיף בצורת אותיות), קמח, מפות ניילון, סינר וכובע של אופה לעומד בתחנה	"אין הנחתום מעיד על עיסתו"
חותמות, דפי חתימה עם שמות ששה מאנשי הצוות שיודעים שיהיו ביריד	"את הנחתם בטבעת המלך אין להשיב"
מכינים כדור בדולח- כדור עטוף בנייר כסף סביבו מלפפים שרשרת נורות צבעוניות קטנות. מוסיפים שטיח, פופים לישיבה, קפה, תחפושת למגדת עתידות	"ראה את הנולד"
כרטיסיות פוליגל עם ציור של קנקן מצד אחד ומצד שני רשומים שמות של אנשים שונים	"תהה על קנקנו"
פתקים עם משפטי אמת ושקר, קופסא לפתקים	"גמל פורח באוויר"
שני ציורים על פוליגלים עם לפחות עשרה הבדלים ביניהם	"אותה הגברת בשינוי אדרת"
פרסים ארוזים באריזות שונות	"אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו"

"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" - חידון לבוגרים

1. השלם את הביטוי: "אותיות של קידוש..."
 - א. לבנה
 - ב. לשבת
 - ג. חמה
2. נחתום הוא:
 - א. רופא
 - ב. אופה
 - ג. פקיד חתימות
3. השלם: "גמל _____ באוויר"
 - א. בורח
 - ב. צורח
 - ג. פורח
4. כשילד מתנהג כמו אביו או אימו אומרים עליו:
 - א. אין הנחתום מעיד על עיסתו
 - ב. אותה הגברת בשינוי אדרת
 - ג. התפוח לא נופל רחוק מהעץ
5. דבר שנראה כמעט כמו דבר אחר הוא בעצם...
 - א. אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו
 - ב. טביעת עין
 - ג. אותה הגברת בשינוי אדרת
6. ביטוי לאדם צנוע ועניו:
 - א. מתחבא בין הסירים
 - ב. נחבא אל הכלים
 - ג. נחבא בין הכלים
7. תבונת כפיים היא:
 - א. כשרון אומנותי
 - ב. כשרון באפיה
 - ג. חכמה
8. לאחר המופע אמר דני: "הכל אחיזת עיניים". באיזה מופע הוא היה?
 - א. מופע בלט
 - ב. מופע קוסמות
 - ג. קונצרט
9. השלם: אין הנחתום...
 - א. מעיד על כשרונו
 - ב. מעיד על דייסתו
 - ג. מעיד על עיסתו
10. הסיפור ששמעתי היום הוא גמל פורח באויר. זאת אומרת שהסיפור הוא :
 - א. לגמרי לא אמיתי
 - ב. משעמם אבל אמיתי
 - ג. מעניין מאוד
11. מה מהדברים הבאים קשור לביטוי "הפיל פור"?
 - א. הכרטיסים של מפעל הפיס
 - ב. הציון בתעודה
 - ג. תחזית מזג האויר
12. השלם: מי שטרח בערב שבת...
 - א. יאכל בשר
 - ב. יאכל עוגה
 - ג. יאכל בשבת
13. מה מהבאים הוא לא אפרכסת:
 - א. מחלה של פירכוסים
 - ב. חלק בשפופרת הטלפון
 - ג. משפך
14. אדם בעל כשרונות רבים הוא:
 - א. רואה את הנולד
 - ב. איש אשכוליות
 - ג. איש אשכולות
15. נביא הוא אדם ש...
 - א. רואה את הנולד
 - ב. יש לו תבונת כפיים
 - ג. תוכו אוכל וקליפתו זורק.

"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" - חידון לצעירים

1. השלם את הביטוי: "אותיות של קידוש..."
- א. לבנה ב. לשבת ג. חמה
2. נחתום הוא:
- א. רופא ב. אופה ג. פקיד חתימות
3. השלם: "גמל _____ באוויר"
- א. בורח ב. צורח ג. פורח
4. כשילד מתנהג כמו אביו או אימו אומרים עליו:
- א. אין הנחתום מעיד על עיסתו ב. אותה הגברת בשינוי אדרת ג. התפוח לא נופל רחוק מהעץ
5. דבר שנראה כמעט כמו דבר אחר הוא בעצם...
- א. אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו
- ב. טביעת עין
- ג. אותה הגברת בשינוי אדרת
16. ביטוי לאדם צנוע ועניו:
- א. מתחבא בין הסירים ב. נחבא אל הכלים ג. נחבא בין הכלים
17. תבונת כפיים היא:
- א. כשרון אומנותי ב. כשרון באפיה ג. חכמה
18. השלם: "הכל אחיזת _____"
- א. שיניים ב. אזניים ג. עיניים
19. השלם: אין הנחתום...
- א. מעיד על כשרונו ב. מעיד על דייסתו ג. מעיד על עיסתו
20. הסיפור ששמעתי היום הוא גמל פורח באויר. זאת אומרת שהסיפור הוא:
- א. לא אמיתי ב. אמיתי ג. מפחיד
21. מי מהבאים "הפיל פור"?
- א. אנטיוכוס ב. המן בפורים ג. משה רבנו
22. השלם: מי שטרח בערב שבת...
- א. יאכל בשר ב. יאכל עוגה ג. יאכל בשבת
23. מה מהבאים הוא אפרכסת:
- א. מחלה של פירכוסים ב. חלק בשפופרת הטלפון ג. אף
24. אדם בעל כשרונות רבים הוא:
- א. רואה את הנולד ב. איש אשכולות ג. איש אשכולות
25. נביא הוא אדם ש...
- א. רואה את הנולד ב. יש לו תבונת כפיים ג. תוכו אוכל וקליפתו זורק.

• בגיחה אחת מביאה הדבורה צוף לכוורת מ-50 עד 100 פרחים.

• הדבורה מחליפה צבעים בלילה לירוק ולבן.

• דורה מתוקה הוא שם של צמח אשר ממנו מפיקים סוכר לבן.

• דורה מתוקה הוא שמה של דמות מסרטים מצויירים.

• הג'ירף מסוגל להוציא את לשונו החוצה עד למרחק של 45 ס"מ.

• לג'ירף אין לשון ולכן הוא לא משמיע שום קול.

• ליאונרדו דה וינצ'י המציא את המספרים.

• הנסיכה ממונקו המציאה את המספרים כשרצתה להסתפר.

• פרה יכולה רק לעלות במדרגות אבל לא לרדת.

• אם מרגיזים פרה היא נעמדת על רגל אחת.

• צאצאי האיגואנה מבקעים את קליפת הביצה באמצעות שן מיוחדת, הנושרת זמן קצר לאחר צאתם לעולם.

• כל איגואנה יולדת חמש איגואנות בלידה אחת וצבעם בלידה ירוק.

• קוקה קולה בלי צבעי מאכל הייתה בצבע ירוק.

• קוקה קולה בלי צבעי מאכל הייתה בצבע סגול.

משחק הרכבה

מכינים כרטיסיות מילים, בכל סט כל המילים המרכיבות את הניבים. מטרת המשחק היא לחבר את המילים לניבים.

אין	עיניים	אחיזת
על	מעיד	הנחתום
פורח	גמל	עיסתו
פור	הפיל	באזיר
נופל	אינו	התפוח
נחבא	מהעץ	רחוק

אל	הכלים	טביעת
עין	תבונת	כפיים
מי	שטרה	בערב
שבת	יאכל	בשבת
עשה	אוזניו	כאפרכסת
תהה	על	קנקנו
איש	אשכולות	אל

אלא	בקנקן	תסתכל
קידוש	של	אותיות
מלח	זרה	לבנה
תוכו	פצעיו	על
זרק	וקליפתו	אכל
הנולד	את	ראה
מתוק	יצא	מעז

בשינוי	הגברת	אותה
אומר	ללא	אדרת
הנחתם	את	ודברים
אין	המלך	בטבעת
		להשיב

אמת או שקר

חומרים:

- לכל ילד שני שלטים קטנים, על אחד הספרה – 1 ועל השני הספרה - 2.
- משפטי אמת ושקר

מהלך הפעילות:

המדריך מקריא בכל פעם ניב ונותן שתי אפשרויות לפירוש הניב. על החניכים להרים בכל פעם את השלט המתאים. המדריך מסביר את התשובה הנכונה ומזכה בנקודה את כל מי שהרים את הכרטיס המתאים.

משפטי האמת ושקר (המשפטים הנכונים מודגשים בקו)

אחיזת עיניים-

1. דברים הנעשים למראית עין בלבד.
2. לתפוס את מבטו של מישהו

אין הנחתם מעיד על עיסתו-

1. אין ההורה מוסר עדות על הבן שלו בבית המשפט
2. אין היוצר יכול להעיד או לחוות דעה על טיב הסחורה שלו. או מעשה שהוא עשה

גמל פורח באוויר-

1. דבר שקר וכזב שאין לו שום בסיס.
2. דבר שקשה לתפוס. הוא כל הזמן מתחמק ממך.

הפיל פור-

1. קבע דבר מה לפי תוצאות הגרלה.
2. מזלו נפל

התפוח אינו נופל רחוק מהעץ-

1. דברים אינם הולכים לאיבוד הם תמיד נמצאים ליד המקור שלהם.
2. התנהגותו של הבן דומה להתנהגות ההורים.

טביעת עין-

1. השאיר חותמו במקום
2. עמידה על ערכו של מישהו או משהו לאחר ראייה קצרה

תבונת כפיים-

1. היכולת להוציא לפועל בידיים עבודה יפה
2. היכולת לקרא בכף היד

מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת-

- 1 מי שהתכוון בתפילת קבלת שבת סעודת השבת שלו תהיה טעימה
- 2 מי שעבד ודאג לעתידו יהנה מפרי עמלו

עשה אוזניו כאפרכסת-

- 1 השתדל לשמוע היטב
- 2 סתם אוזניו

תהה על קנקנו -

- 1 חקר את טיבו של משהו או מישהו
- 2 הסתכל רק על החיצוניות.

איש אשכולות -

- 1 אדם שחצן ונפוח
- 2 אדם רב כשרונות

אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו -

- 1 אל תסתכל כ"כ הרבה זמן על דברים, בסוף מה שיש בהם יגמר
- 2 אל תחליט לפי החיצוניות, בדוק את הפנימיות

אותיות של קידוש לבנה -

- 1 אותיות גדולות ומאירות עיניים
- 2 אותיות קטנות המוציאות את העיניים.

זרה מלח על פצעיו -

- 1 התרופה אומנם הכאיבה אבל ריפאה את הפצע
- 2 הגדיל את מנת הצער של משהו.

תוכו אכל וקליפתו זרק -

- 1 נהנה ממשהו וא"כ לכלך את סביבתו
- 2 נצל את הטוב שבדבר וזרק את הרע שבו.

ראה את הנולד-

- 1 צפה את אשר יקרה בעתיד
- 2 ידע האם יש ליולדת בן או בת

מעז יצא מתוק-

- 1 הוא רק נראה חזק הוא בעצם רך ומתוק
- 2 תוצאה חיובית לדבר שלילי

את הנחתם בטבעת המלך אין להשיב-

- 1 אי אפשר לבטל מה שכבר נקבע
- 2 אי אפשר להוריד לכלוך עקשן.

הימורי טריוויה (ראה באתר תדריך ל"הימורי טריוויה לחנוכה")

חומרים:

- לוח הימורי טריוויה קטן (20 משבצות)
- כיסויים ממוספרים מ – 1-20 מאחורי כל כיסוי יש לכתוב את אחד הניבים.

מהלך הפעילות:

המשחק מתנהל כמו הימורי טריוויה אלא שבמקום השאלות, המדריך אומר את הניב שכתוב מאחורי הכיסוי ועל הקבוצה להסביר את פירושו.

שחק אותה

תדריך למשחק ניתן למצוא באתר תחת הכותרת "פעילויות הפגה"

אחיזת עיניים

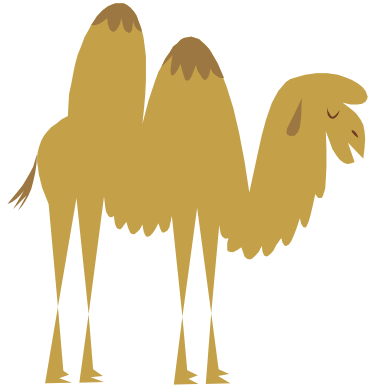
הסבר

אין הנחתום מעיד על עיסתו

הסבר

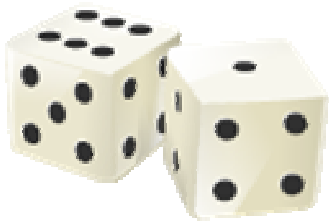
גמל פורח

באוויר

הסבר

הפיל פור

פנטומימה

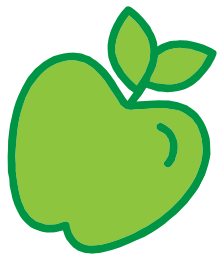
נחבא אל

הכלים

פנטומימה

התפוח אינו נופל רחוק מהעץ

הסבר

תבונת כפיים

פנטומימה

טביעת עין

הסבר

מי שטרח

בערב שבת
יאכל בשבת

הסבר

עשה אודנו

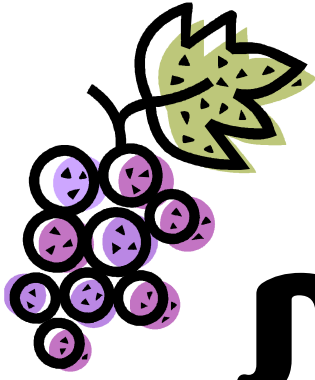
כאפרכסת

פנטומימה

תהה על קנקנו

הסבר

איש אשכולות

הסבר

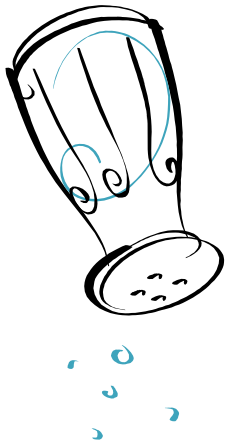
אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו

הסבר

אותיות של קידוש לבנה

הסבר

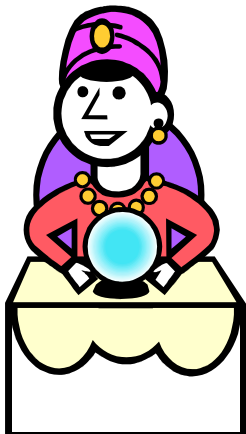
זרה מלח על פצעיו

פנטומימה

תוכו אכל וקליפתו זרק

פנטומימה

ראה את הנולד

הסבר

מעד יצא

מתוק

הסבר

אותה הגברת

בשינוי

אדרת

הסבר

ללא אומר

ודברים

פנטומימה

את הנחתם
בטבעת המלך
אין להשיב

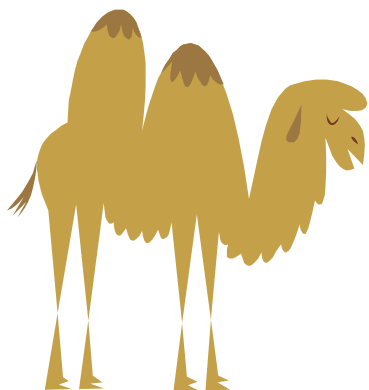
הסבר

אחיזת
עיניים

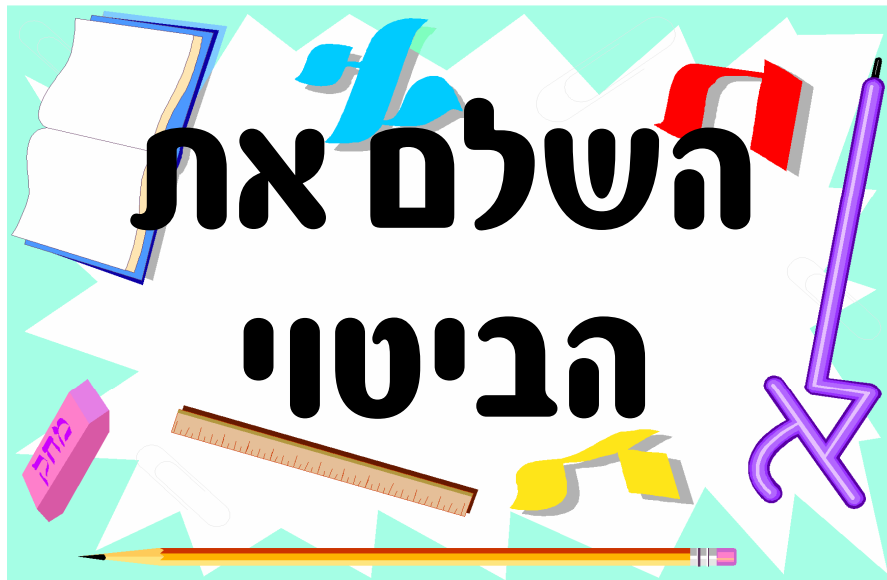

פנטומימה

גמל פורח
באוויר

פנטומימה

גמל פורח

...

השלם את הביטוי

הפיל ...

השלם את הביטוי

נחבא אל

...

השלם את הביטוי

**אין הנחתום
מעיד ...**

השלם את הביטוי

**מי שטרח
בערב שבת ...**

השלם את הביטוי

תבונת ...

השלם את הביטוי

טביעת

...

השלם את הביטוי

התפוח אינו נופל ...

השלם את הביטוי

אני לא יודעת להחליט האם ללכת
לרותי או להצגה אולי אני פשוט...

התאם ניב

מיכל אוהבת להמציא מעשיות .
אני לא מאמינה לחצי ממה שהיא
מספרת. רוב הסיפורים שלה הם...
התאם ניב

הוא כ"כ מוכשר. הוא גם יודע לנגן
וגם לצייר. הוא מצויין במדעים
ושולט בחמש שפות. הוא ממש...
התאם ניב

תראו איך הוא מצייר נפלא.
יש לו...
התאם ניב

הוא כ"כ ביישן ממש....

התאם ניב

בדיוק כמו אמא שלה, סיימה גם
חנה את לימודי המשפטים
בהצטיינות.

התאם ניב

החלטתי ללמוד ג'ודו במתנ"ס ולא
במרכז המסחרי בגלל שהבניין
של המתנ"ס הרבה יותר יפה.
בסוף התברר שבמרכז המסחרי
המורה ממש גרוע.

התאם ניב

פספסתי את האוטובוס האחרון
והתעצבנתי נורא.
הלכתי ברגל ובדרך פגשתי חברה
שלא ראיתי שנים. דברנו שעות
היה כ"כ כיף.

התאם ניב

חיפשתי לסבתא שלי ספר עם
אותיות גדולות. מכיוון שהיא לא
רואה טוב. בסוף מצאתי ספר עם...

התאם ניב

שמעתי שלא הרשו לך ללכת
למשחק. חבל היה כיף נורא ממש
הפסדת. משחק כזה מדהים לא
ראינו שנים.

התאם ניב

הוא תמיד עושה הכל כ"כ בשקט

התאם ניב

המנהל השיג שלושה מורים
מחליפים. למקרה ויהיה חורף
קשה והרבה מורים יהיו חולים.
הוא צדק.

התאם ניב

אין מה לעשות. המנהל החליט
אני לא יכול לשנות את זה.

התאם ניב

המשחק שקניתי הוא בדיוק כמו
זה שיש לי בבית. רק שינו לו את
השם.

התאם ניב

אני לא אוהב את הדעות של
המורה אבל הוא מלמד נהדר
חשבון. אני בא לשיעורים שלו ולא
מקשיב לדעותיו.

התאם ניב

ראה את הנולד.

ציור

**אותה הגברת
בשינוי אדרת.**

ציור

**התפוח אינו נופל
רחוק מהעץ.**

ציור

**את הנחתם
בטבעת המלך אין
להשיב.**

ציור

גמל פורח באוויר.

ציור

איש אשכולות.

ציור

**אותיות של
קידוש לבנה.**

ציור

**אל תסתכל בקנקן
אלא במה שיש בו.**

ציור

**אין הנחתום מעיד
על עיסתו.**

ציור

טביעת עין.

ציור

בינגו

<p>ראה את הנולד</p>	<p>תוכו אכל וקליפתו זרק</p>	<p>מעז יצא מתוק</p>
<p>את הנחתם בטבעת המלך אין להשיב</p>		<p>תבונת כפיים</p>
<p>אחיזת עיניים</p>	<p>זרה מלח על כצעיו</p>	<p>מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת</p>
<p>אחיזת עיניים</p>	<p>אין הנחתום מעיד על עיסתו</p>	<p>אותה הגברת בשינוי אדרת</p>
<p>אותיות של קידוש לבנה</p>		<p>טביעת עין</p>
<p>מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת</p>	<p>עשה אוזניו כאפרכסת</p>	<p>זרה מלח על כצעיו</p>

<p>אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו</p>	<p>אחיזת עיניים</p>	<p>ללא אומר ודברים</p>
<p>אין הנחתום מעיד על עיסתו</p>		<p>נחבא אל הכלים</p>
<p>גמל פורח באויר</p>	<p>תהה על קנקנו</p>	<p>אותיות של קידוש לבנה</p>
<p>תהה על קנקנו</p>	<p>גמל פורח באויר</p>	<p>את הנחתם בטבעת המלך אין להשיב</p>
<p>אותה הגברת בשינוי אדרת</p>		<p>התפוח אינו נופל רחוק מהעץ</p>
<p>אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו</p>	<p>איש אשכולות</p>	<p>הפיל פור</p>

אין כל יסוד לדבר, הכל שקר וכזב,
אין בו שמץ אמת

אין היוצר יכול להעיד או לחוות
דעה על טיב סחורתו או מעשה
שהוא עצמו עשה

הגדיל את מנת הצער של משהו

אותיות גדולות ומאירות עיניים

השתדל לשמע היטב

צפה את אשר יקרה בעתיד

אל תחזה דעתך על פי החיצוניות,
בדוק את הפנימיות

אדם רב כשרונות, רחב אפקים ובקי
בתחומים רבים

עמידה על ערכו של מישהו או
משהו לאחר ראיה קצרה

אדם צנוע, המתנהג בענותנות

תוצאה חיובית לדבר שלילי

מי שעבד ודאג לעתידו יהנה
מפרי עמלו

אי אפשר לבטל דבר שכבר נקבע

לעשות משהו בלי לדבר

תש"ע - שנת השפה העברית באחוזת שרה

ניבים וביטויים

עברית לפי יספ

אחיזת עיניים

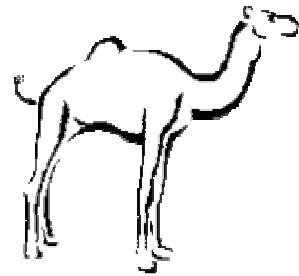
מעשה קסם, ובהשאלה - דברים הנעשים למראית עין בלבד.
דוגמה: לדעת רבים, התנהגות אחדים מחברי הכנסת אינה אלא שקר ואחיזת עיניים.
מקור: תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין כה ד

אין הנחתום מעיד על עיסתו
אין הנחתום מעיד על עסתו = אין היוצר יכול להעיד או לחוות דעה על טיב סחורתו או מעשה שהוא עצמו עשה.
נחתום = אופה. עסה = קמח שלשו אותו במים כדי לאפות ממנו.
דוגמה: איש המוכר בחנות נעליים אינו יכול להגיד כי נעליו הם הכי טובות בעיר כי אין הנחתום מעיד על עיסתו.
מקור: עלובה היא העסה, שנחתומה מעיד עליה שהיא רעה [בראשית רבה, לד].

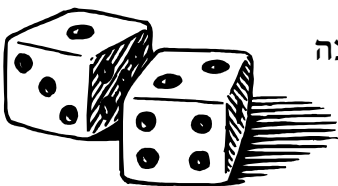
גמל פורח באוויר

גמל פורח באוויר = אין כל יסוד לדבר, הכל שקר וכזב, אין בו שמץ אמת.
דוגמה: כשספר הנער על מעשי גבורתו, הבנתי כי זהו גמל פורח באוויר.
מקור: איזו היא שבועת שוא...נשבע על דבר שאי אפשר לו: "אם לא ראיתי שגמל פורח באוויר, ואם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד" [שבועות כט].

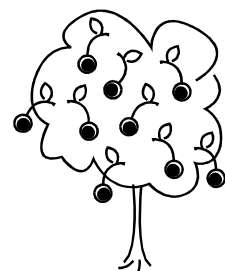
הפיל פור

הפיל פור = קבע דבר-מה לפי תוצאות הגרלה.
דוגמה: מפיון שתלמידים רבים התנדבו לעזור לתלמיד החדש, נאלצה המחנכת להפיל פור ביניהם.
מקור: הפיל פור [אסתר ג ז].

התפוח אינו נופל רחוק מן העץ

התפוח אינו נופל רחוק מן העץ = התנהגותו של הבן דומה להתנהגות ההורים.
דוגמה: רותם אוהב לרכוב על סוסים, ממש כמו אבא שלו, והוא מצטיין ברכיבה ובפעלולים שונים ומגוונים, כל מי שרואה אותו אומר, שהתפוח לא נפל רחוק מן העץ.
מקור: התפוח אינו נופל רחוק מן העץ. [מעשה טוביה ג ד].

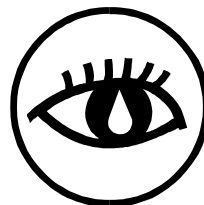

נחבא אל הכלים

נחבא אל הכלים = אדם צנוע ומתנהג בענוותנות.
דוגמה: מנהל ארגון החסד לנזקקים אדם מאד צנוע ועושה את מעשיו בלי להפאר הוא ממש נחבא אל הכלים.
מקור: וילכד שאול בן-קיש, ויבקשהו ולא נמצא. וישאלו-עוד בה': הבא עוד הלום איש? ויאמר ה': הנה-הוא נחבא אל הכלים [שמואל א' י, כא - כב].

טביעת עין

טביעת עין = עמידה על ערכו של משהו או של מישהו לאחר ראיה קצרה.
דוגמה: יש לי טביעת עין מצויינת ברגע שראיתי את רחל, ידעתי שנהיה חברות טובות.
מקור: כאדם המפיר את חברו בטביעת-עין שטבע בו, ואין בו סימן [רש"י בבא מציעא יט].

תבונת כפיים

תבונת כפיים = היכולת להוציא לפועל בידיים עבודה יפה.
דוגמה: בתערוכת האמנות האורחים התפעלו מהיצירות היפות ושיבחו את תבונת כפיהן של הבנות.
מקור: וירעם פתם לבבו, ובתבונות כפיו ינחם [תהלים עח עב].

מי שטרח בערב שבת - יאכל בשבת

מי שטרח בערב שבת - יאכל בשבת = מי שעבד ודאג לעתידו ינהג מפרי עמלו.
דוגמה: כל מי שמתייחס ברצינות ללמודים בבית-הספר יצליח גם במבחנים, מי שטרח בערב שבת - יאכל בשבת.
מקור: מי שטרח בערב שבת - יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת? [עבודה זרה ג].

עשה אוזניו כאפרכסת

עשה אוזניו כאפרכסת = השתדל לשמוע היטב.
אפרכסת = [ביונית = משפך] כלי רחב בצדו האחד וצר בצדו השני, כדמות משפך להעביר בו גרגרים או נוזלים, החלק של האוזן החיצונית הבולט מן הפנים ולחוץ, החלק העליון בשפופרת הטלפון, שאותו מצמידים לאוזן.
דוגמה: כשרציתי מאד לשמוע את הסוד שרבקה גילתה לחדווה, עשיתי אוזני כאפרכסת.
מקור: כל מקום שאתה שומע דבריו של אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בהגדה עשה אוזניך כאפרכסת [חלין, פט].

תהה על קנקנו

תהה על קנקנו = חקר את טיבו של משהו או מישהו.
דוגמה: האם הזמינה את החתן של בתה לארוחת ערב כדי לתהות על קנקנו.
מקור: תרגום מארמית: אדם גדול בא ממערב, מארץ ישראל וחש כאבים, סובל ממחלת מעים ומי הים התרוממו לקבל את פניו. לך, תהה על קנקנו [מסכת שבת דף קח, עמוד א'].

איש אשכולות

איש אשכולות = אדם רב-כשרונות, רחב-אפקים ובקי בענפי מדע רבים. יש אומרים: אשכול = איש כל, איש-שהכל-בו.
דוגמה: ידידי הוא חכם, משפיל ורחב-אפקים, בקצור, הוא איש אשכולות.
מקור: משמת יוסי בן יועזר איש צרידה - בטלו האשכולות. שנאמר [מיכה ז א] "אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי" [מסכת סוטה], מאי אשכולות? אמר רב יהודה אמר שמואל: איש שהכל בו [סוטה דף מז, עמוד ב'].

אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו

אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו = אל תחנה דעתך על-פי החיצוניות, בדוק את הפנימיות.
דוגמה: הילדה שנראתה כשקטה בכיתה התגלתה כשובבה ורעשנית, אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו.
מקור: רבי מאיר אומר: אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו [פרקי אבות, פרק רביעי, משנה כז].

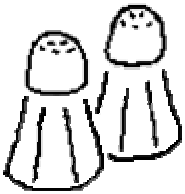
אותיות של קדוש לבנה

אותיות של קדוש לבנה = אותיות גדולות ומאירות עינים. תפלת "קדוש לבנה" נאמרת מחוץ לבית-הכנסת לאור הירח בתחלת החודש, ולכן היא נמצאת ב"סדור" [ספר התפלות] באותיות גדולות ומאירות עינים. כדי לתאר אותיות קטנות משתמשים בגיב "אותיות של טל ומטר". לבנה = ירח.
דוגמה: הרכילות על הסלבריטאים נכתבה בעיתון באותיות של קדוש לבנה.
מקור: תפלת "קדוש לבנה".

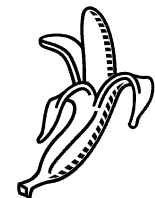
זרה מלח על פצעיו

זרה מלח על פצעיו של פלוני = הגדיל את מנת הצער של פלוני.
דוגמה: לא הרשו לרינה לצאת לסרט עם חברות, רותי אמרה לה חבל שלא באת כי אחרי הסרט הלכנו לאכול גלידה. ובכך זרעה מלח על פצעיה
מקור: ספרות חדשה [מספרות ההשכלה ועד ימינו].

תוכו אכל וקליפתו זרק

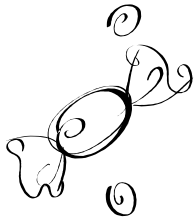
תוכו אכל וקליפתו זרק = נצל את הטוב שבדבר וזרק את הרע שבו.
דוגמה: כאשר קוראים כתבה בעיתון, צריך להבחין בין עקר לטפל, לאכול את התוך ולזרוק את הקלפה.
מקור: רבי מאיר, רמון מצא, תוכו אכל וקליפתו זרק [חגיגה טו].

ראה את הנולד

ראה את הנולד = צפה את אשר יקרה בעתיד.
דוגמה: החזאי שאמר כי מחר ירדו גשמים ובכך ראה את הנולד.
מקור: איזהו חכם? הרואה את הנולד [תמיד לב].

מעז יצא מתוק

מהאכל יצא מאכל, ומעז יצא מתוק = תוצאה חיובית לדבר שלילי.
דוגמה: בזמן שהתלמיד שכב בביתו לאחר ששבר את רגלו למד בעל פה את לוח הכפל, מעז יצא מתוק.

מקור: ויאמר להם: מהאכל יצא מאכל, ומעז יצא מתוק, ולא יכלו להגיד החידה שלשת ימים [שופטים יד, יד]. כאשר ירד שמשון עם הוריו לתמנע לפגוש את הורי דלילה, הגיעו עד הפרמים מחוץ לעיר.

כאן חכה שמשון, והוריו הלכו העירה. בהתהלכו בין הפרמים ארי צעיר הגיע אליו בשאגה, רוח ה' צלחה על שמשון, והארי נקרע בקלות בידיו של הגבור. במשטה שנגרך לכבוד החתונה חד שמשון את החידה, כמנהג הקדמונים, שפתרונה הוא - מן האכלו, מן הטורף יצא מאכל, ומן החזק והנורא יצא דבש

אותה הגברת בשינוי אדרת

דבר אשר נראה כמו דבר אחר בשינוי קל מאוד ולא משמעותי.
דוגמה: גל קנתה ילקוט חדש, היא הראתה אותו למעיין. מעיין אמרה לה שחוף מהפרח בצד זה ממש כמו התיק שהיה לה בשנה שעברה. אותה הגברת בשינוי אדרת.

מקור: פתגם בידיש

ללא אומר ודברים
לעשות משהו בלי לדבר

את הנחתם בטבעת המלך אין להשיב

אי אפשר לבטל את מה שכבר נקבע
דוגמה: המנהל החליט שרק הילדים מכתה א' יצאו לטיול. הילדים מכתה ב' פנו למורה וביקשו גם לצאת. היא אמרה להם שהמנהל כבר החליט ושאת הנחתם בטבעת המלך אין להשיב.

מקור: מגילת אסתר

